

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

קדושים

(חלק יז — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת אחר־קדושים, ויב אייר, ה'תשפ"א (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

קדושים*

רות אַ שייכות צו ע"ז, ווי דער אַלטער רבי איז מבאר בארוכה אין תניא⁷ אַז „לא יהי' לך" איז „כולל כל שס"ה מצות ל"ת" – ווייל⁸ דורך יעדער עבירה וואָס מ'איז עובר אויפן רצון העליון ווערט מען בשעת מעשה⁹ אַפגעריסן פון אלקות אַזוי ווי דורכן חטא פון ע"ז –

און וויבאלד אַז צוזאַמען דערמיט, וואָס דאָס (די שייכות צו ע"ז) איז אַ צד־השוה ביי אַלע עבירות, געפינט מען דאָך אַז די חז"ל האָבן אויסגעטיילט באַשטימטע חטאים אינעם סוג פון „כאי" לו עובד ע"ז¹⁰, איז דאָך דאָס גופא אַ באַווייז אַז אַט די עבירות האָבן אַן ענין מיוחד אין זייער שייכות צו ע"ז].

דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז דאָ אין גניבה, וואָס איז פון די מצוות שבין אדם לחבירו, וואָס איז ענליך צו ע"ז¹¹?

(7) פ"כ ואילך.

(8) שם פכ"ד"כה.

(9) ועיין אגה"ת פ"ז.

(10) ואולי י"ל שזהו דיוק אדה"ז באגה"ת ספ"ז שעברות אלו „הן ממש כע"ז". וראה תניא ספכ"ב שמבאר במיוחד „ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כע"ז ממש כו" (אלא ששם מבאר שנקודה זו שישנה בכל העבירות מודגשת ונבולטת ביותר בגסה"ר). וראה אגה"ק סכ"ה (קלת, ב) ביאור מרז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם.

(11) מ"ש שם במס' שמחות „כל הגונב הרי זה שופך דמים" מובן בפשטות, דהרי נוטל חיי נפשו¹² (ראה תניא פל"ז – מה, ב). וראה לקמן הערה 44. וראה הגירסא והביאור דמרוז"ל הנ"ל בחדא"ג מהר"ל לסוף סנהדרין.

(*) וראה בגזילה – ב"ק קט"ט, א. ומב"ם הל' גזילה פ"א ה"ג. שו"ע חו"מ סעניט סי"ג. נתי' בלקוש' חל"ב ע' 112 ואילך.

א. אין דעם אונטערשייד צווישן דער אזהרה „לא תגנובו" – בפרשתנו¹ – און דער אזהרה „לא תגנובו" אין עשה"ד², זאָגט די גמרא³ (און רש"י ברענגט עס דאָ אַראָפּ) אַז בפרשתנו רעדט זיך וועגן גונב ממון⁴ און דער „לא תגנובו" פון עשה"ד רעדט וועגן גונב נפשות.

בנוגע דעם איסור גניבת ממון זאָגן רז"ל⁵ „כל הגונב" איז „כאילו עובד עבודת כוכבים".

דאָס וואָס רז"ל זאָגן וועגן געוויסע עבירות אַז דער וואָס איז עובר אויף זיי איז „כאילו עובד עבודת כוכבים" (וכי"ב), איז מובן, וויסענדיק הדיוק בת־כלית פון לשון רז"ל, אַז דעמיט ווערט ניט נאָר געמיינט אַרויסצוברענגען דעם חומר פון דער עבירה – אַז זי איז אַזוי האַרב ווי די עבירה הכי חמורה, (וואָס איז „עובד עבודת כוכבים"), נאָר די עצם עבירה האָט אין זיך אַן ענלעכקייט צו ע"ז.

[נאָכמער: באמת, האָבן דאָך אַלע עבי-

(*) וסיום מס' סנהדרין.

(1) יט, יא.

(2) יתרו כ, יג.

(3) סנהדרין פו, א. מכילתא יתרו שם.

(4) ברמב"ם ריש הל' גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב „לא תגנובו". אבל בחינוך מצוה רכד מעתיק ל' הרמב"ם „לא תגנובו". וכ"כ הרמב"ם בסהמ"צ מל"ת רמד ובמנין המצות בראש ספר היד „לא תגנובו". וכ"ה בטושו"ע חו"מ סי' שמח ס"ב (וראה רמב"ם רפ"ט שם). ובשו"ע אדה"ז הל' גזילה וגניבה סו"ס"ב „בבל תגנובו" ואכ"מ.

(5) מס' שמחות פ"ב הי"א.

(6) ליקוט כו"כ מרוז"ל אלו – ראה תו"ש ח"ט מילואים ע' שא.

גו' למען ישוב ה' מחרון אפוי שטייט
בסיום הפרשה וועגן עיר הנדחת –

איז די שאלה: וואָס מיינט די משנה
„כל זמן שהרשעים בעולם?“ דאָס קען
ניט מיינען די אנשי עיר הנדחת, וואָרום
די ווערטער „ולא ידבק גו“ שטייען אין
פסוק נאָך די ווערטער „הכה תכה את
יושבי העיר“¹⁶, ד. ה. ס'רעדט זיך שוין
נאָכדעם ווי מ'האָט מעניש געווען די
אנשי עיר הנדחת און זיי זיינען שוין
ניטאָ בעולם; און אין דעם באַשטייט די
שאלה פון דער גמרא „מאן רשעים“:
וועגן וועלכע רשעים רעדט זיך דאָ
בשיכות צו עיר הנדחת?

און אויף דעם ענטפערט רב יוסף:
„גנב“ די וואָס האָבן גע'גנב'עט פון
חרם – פון שלל פון עיר הנדחת, וואָס
דאָס לערנט מען אָפּ פון פסוק „ולא ידבק
בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה'
מחרון אפוי“, אַז כל זמן ס'זיינען דאָ די
רשעים וואָס האָבן גענומען פון חרם, איז
פאַראַן „חרון אף בעולם“.

עס איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק: פאַר-
וואָס זאָגט רב יוסף דעם לשון „גנב“?
– די הדגשת הרשעות איז דאָך דאָ ניט
אינעם חטא פון גניבה (סתם), נאָר אין
דעם וואָס זיי האָבן גענומען פון חרם
עיר הנדחת – האָט ער דאָך געדאַרפט
זאָגן אַזאָ לשון וואָס איז מדגיש דעם
עיקר חטא, ווי לדוגמא: „אלה שלקחו מן
החרם“, אָדער ע"ד לשון הפסוק „ידבק
בידך מן החרם“¹⁷?

16 ראה שם, טז.

17 ודוחק לומר שההדגשה בנדוד היא „גונב
את החרם“, עפ"ש"כ במס' שמחות (פ"ב סה"ט)
דהגונב את המכס ואת החרם כאילו עושה כו'
(ראה מהר"ץ חיות כאן), כ"י א' אי"ז שייך להמדובר
במשנה בעיר הנדחת דוקא ולהכתוב „ולא ידבק

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין, ע"פ
הביאור פון אַן ענין אין סיום מס'
סנהדרין¹², וואו מען געפינט אַ חומר
מיוחד ביי גניבה. די גמרא שטעלט זיך
דאָרט אויף דעם וואָס עס שטייט אין
דער משנה „ולא ידבק בידך מאומה
מן החרם“¹³, שכל זמן שהרשעים בעולם
חרון אף בעולם אבדו רשעים מן העולם
נסתלק חרון אף מן העולם, און די גמרא
זאָגט אויף דעם: „מאן רשעים אמר רב
יוסף גנבי“.

איז דאָ ניט פאַרשטאַנדיק – סיי אין
דער קשיא פון דער גמרא סיי אין רב
יוסף'ס תירוץ: א) וואָס פרעגט די גמרא
אין סיום פון מס' סנהדרין „מאן רשעים“
נאָכדעם ווי דער וואָרט „רשע“ איז שוין
דאָ בתנ"ך (כו"כ פעמים) און איז אַן ענין
עקרי בהשקו"ט פון די פריערדיקע פרקים
אין דער מסכת? ב) וואָס איז דער ענט-
פער אַז רשעים מיינט „גנב“ – יעדער
וואָס איז עובר אויף אַ ל"ת ווערט דאָך
אַנגערופן רשע (און איז פסול לעדות, ווי
מ'האָט שוין פריער געלערנט¹⁴)?

זיינען מפרשים¹⁵ מבאר: היות אַז דער
סיום המשנה קומט בהמשך צו דעם וואָס
רעדט זיך פריער בנוגע עיר הנדחת, און
אויך דער פסוק „ולא ידבק בידך מאומה

12 לפי הסדר שנדפסו בבבלי, וכ"ה דעת רש"י
(ראה פרש"י ר"פ חלק. חכמת שלמה שם), מאירי,
כלבו ס"ט מ', משא"כ לפי הסדר שבמשניות
ובירושלמי הוא פרק יו"ד ופרק הנחנקין הוא
פ"א. וכ"ה דעת הרמב"ם בפיה"מ (ראה בכ"ו
תויו"ט, מלאכת שלמה ר"פ חלק).

13 ראה יג, יח.

14 סנהדרין כו, א. וגם בעובר על מ"ע (וגם
באיסור דרבנן) מקרי רשע – ראה תניא פ"א.
לקמן הערה 42.

15 ראה יד רמ"ה כאן. תו"ח (הובא בעץ יוסף
לע"י). באר שבע כמן. ביאור הר"ף לע"י. שאילת
יעבץ ח"א סי' עט.

מר²³ בבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה רשע אבד מן העולם טובה באה לעולם שנאמר²⁴ ובאבוד רשעים רנה; און איז מסיים „צדיק בא לעולם טובה באה לעולם שנאמר²⁵ זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו“.

דאָס וואָס די ברייטא איז דאָ מער מאַריר ווי די משנה, איז מובן: די מש-ניות האָט רבי מסדר געווען (ווי דער רמב"ם שרייבט²⁶) „קוצר מלי“, „דבר קצר וכולל ענינים רבים“; אָבער אין שפּעטע-רדיקן דור, ווען נתמעטו המוחין האָט מען זיך גענויטיקט אין דעם אופן ווי די ענינים זיינען אויסגעשטעלט אין די ברייתות – מיט מער אריכות ופרטים, ראיות פון כתובים וכו', ווי מ'געפינט עס כמ"פ בש"ס, אָז די זעלבע ענינים וואָס שטייען אין דער משנה בקיצור קומען זיי אין דער ברייתא באריכות ובפרטיות.

וואָס ס'איז דאָ ניט פאַרשטאַנדיק איז דער פאַרקערטער שינוי צווישן דער משנה און דער ברייתא: דער לשון המשנה איז „חרון אף“, און די ברייתא איז מקצר און זאָגט „חרון“ (סתם) –

עבירות שאז נעשה רשע ובמילא בא רשע בעולם, וכמבואר לקמן בפנים.

גם י"ל, לכאורה, ע"פ מש"נ: זורו רשעים מרחם (תהלים נח, ד) וכפי רז"ל (יומא פג, א); וראה ג"כ רות רבה (עה"פ ג, יג. ועד"ז היא גירסת תוד"ה שובו חגיגה טו, א – א בירושלמי) באלישע אחר שהריחה אמו כשהיתה מעוברת והוכרחה לאכול מאותו המין (מתקרוכות ע"ז) שזה גרם שיצא לתרבות רעה. וראה רב"ע למשלי יח, ג. ענף יוסף לע"ז כאן מהשפת אמת, אבל עפ"י צריך לפרש „חרון בא לעולם“ – רק בכח ולא בפועל.

(23) משלי יח, ג.

(24) שם יא, י.

(25) בראשית ה, כט.

(26) בהקדמתו לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק).

– נאָכמער: בנוגע צו גניבה מן החרם – פון איסורי הנאה, איז דאָך דאָ אַ גאַנצע שקו"ט, אויב עס איז דאָ אין דעם דער גדר פון גניבה¹⁸. און הגם אָז מ'געפינט דעם לשון „גונב את החרם“¹⁹, און אַזוי שטייט אויך אין פסוק בנוגע צו עכן: „וגם גנבו“²⁰; מיינט עס נאָר, אָז דער לשון גניבה קען זיך לייגן אויף חרם²¹ – אָבער אין ר' יוסף'ס ענטפער דאַרף דאָך אַרויסגעבראַכט ווערן (ניט דער פרט פון גניבה, נאָר) דער ענין פון חרם – איז פאַרוואָס זאָגט ער „גנבי“ (און דערמאָנט אינגאַנצן ניט וועגן חרם)?

ג. דער ענין וועט זיין פאַרשטאַנדיק דורך מבאר זיין איינעם פון די שינויים אין די לשונות פון דער משנה און דער ברייתא בסיום המסכת:

אין דער ברייתא שטייט: „ת"ר רשע בא לעולם²² חרון בא לעולם שנא-

בידך מאומה“ שבהמשך לזה*, (ב הו"ל לר"י להדגיש העיקר (כבפנים) „גונב את החרם“ וכיו"ב. (18) ראה ברייתות כז, א (בשור הנסקל). רשב"א נדרים פה, א. ובר"ן שם (בשם הרשב"א). אבל ראה שו"ע אדה"ז סי' תלה קו"א סק"ב.

(19) במס' שמחות שבהערה 17.

(20) יהושע ז, יא. ראה בזה יד רמ"ה (ועד"ז בשושנים לדוד. הובא ב„ליקוטים“ שבמשניות כאן). אבל מרד"ק (ועוד) בנ"ך שם משמע שכוונת הכתוב להדגיש שלא לקחו בפרהסיא כ"א בהסתר. (21) אבל לכאור' אינו מתאים להכניסם ע"ז בסוג „גנבי“, וראה יד רמ"ה כאן: וה"ה בבני אדם שנהנין מן החרם דמקרי גנבי כו'.

(22) הל' „רשע בא לעולם“ – אף שצדיק ורשע לא קאמר (נדה טז, ב) י"ל, שהכוונה מעת שעובר

(* ועפ"ז גם מובן שקשה לפרש (כביד רמה כאן) שהרשעים הוא רק מצד „גנבי“, ומצד זה מביא „חרון אף“, ועפמי"ש במס' שמחות שהובא בתחילת השיחה, וע"ז מ"ש בחזא"ג מחר"ל כאן, ובשאלת יעבץ שם וראה עיון יעקב כאן.

מ'האָט שוין מסלק געווען דעם יצר הרע פון ע"ז³¹). נאָר וועגן רשעים בכלל, ניט פון אַזאַ סוג וואָס לא שכיחא כלל (ווי חטא ע"ז, ובפרט – עהנ"ד) און דערפאַר הויבט אָן די ברייתא מיטן לשון „רשע באַ לעולם“ – סתם אַ רשע וואָס איז עובר אויף עבירות (אַבער ניט אויפן חטא ע"ז) – ובמילא איז אויך רעכט דער לשון אין אויספיר „חרון (סתם) באַ לעולם“, ניט דערמאָנענדיק דעם וואָרט „אַף“, וואָס קומט בשייכות צו ע"ז, כנ"ל, אין דער משנה³¹.

ס'איז אָבער דאָ אַ תוכן משותף אין דער משנה און דער ברייתא: די משנה זאָגט אַז „כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם“, אַזוי אויך אין דער ברייתא איז דער מכוון פון „רשע באַ לעולם חרון באַ לעולם“ (דער „חרון“ קומט געמיינ-זאָם מיט „רשע“), אַז כל זמן ס'איז דאָ „רשע“ איז דאָ „חרון“ – ביז דער צייט ווען „רשע אבד מן העולם“.

לפ"ז אָבער שטעלט זיך די שאלה: בשלמא אין דער משנה איז מובן פאַר-וואָס ס'איז דאָ „חרון אף“ בעולם „כל זמן שהרשעים בעולם“, ווייל דאָ רעדט זיך בשייכות צו ע"ז און כל זמן ס'איז דאָ אַ מציאות פון ע"ז („חרם“) איז אויך פאַראַן „חרון אף“ (און ווי ס'שטייט אין ספרי³²: „כל זמן שע"ז בעולם חרון אף

דממ"נ: אויב די ברייתא זאָגט עס בהמשך צו דער משנה האָט אויך די ברייתא געדאַרפט זאָגן דעם לשון „חרון אף“; און אויב דאָס איז בקשר צום פסוק וואָס ווערט נאָכדעם געבראַכט אין דער ברייתא – ווערט דאָך אין דעם פסוק ניט דערמאָנט דער ענין פון „חרון“²⁷, און דער אויספיר פון „רשע באַ לעולם“ האָט געדאַרפט זיין „רעה“²⁸ באה לעולם – בניגוד צום לשון וואָס שטייט ווען „רשע אבד מן העולם טובה באה לעולם“?

ד. דער ביאור בזה:

עס איז דאָ אַן אונטערשייד אין תוכן צווישן דער משנה און דער ברייתא: די משנה רעדט וועגן עיר הנדחת, און אַזוי אויך בסיום המשנה „ולא ידבק בידך מאומה מן החרם“²⁹, שכל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, ווערט דערמיט געמיינט דער חטא פון עיר הנדחת, דער חטא הכי חמור – ע"ז. און דערפאַר זאָגט די משנה דעם לשון „חרון אף בעולם“, ווייל דער ביטוי „חרון“ אף געפינט מען דווקא בשייכות צו ע"ז (ווי דער רמב"ם זאָגט³⁰).

אין דער ברייתא אָבער רעדט זיך ניט וועגן רשע פון חטא ע"ז (ובפרט אַז

27) בתוספתא סוטה פ"א ה"א הוא באריכות יותר. וליתא שם „חרון באַ לעולם“ אלא „פורעניות באה כו“, ובהמשך לזה אי"ש שם „ואומר למען ישוב ה' מחרון אפו וגו' כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו רשעים כו“ (כל' המשנה שלפנינו). וראה לקמן הערה *31.

28) ראה גירסא זו בדק"ס.

29) כ"ה במשנה שלפנינו. ובכמה דפוסים וכ"ה בירושלמי – הובא במשנה גם המשך הכתוב: למען ישוב ה' מחרון אפו וגו' – ראה שינויי נוסחאות למשניות. דק"ס כאן.

30) מו"נ ח"א פל"ו. וראה מפרשי מו"נ שם. ובכל אופן מובן כאן, שהרי הפרשה מדברת בעיר הנדחת, חטא ע"ז.

31) יומא טז, ב.

*31) וזה שבתוספתא הובא הלשון „חרון אף“ כבמשנה (ראה לעיל הערה 27), י"ל לפי שמדובר שם בכל סוגי רשעים, ובפרט החמור – ע"ז. בסגנון אחר: תוספתא זו כוללת בתוכה את המשנה כדמוכח מלשונה וכדמשמע גם מהאריכות בתוספתא. משא"כ הברייתא שבסנהדרין שהיא בקיצור (וברשע סתם), היא המשך והוספה על המשנה דקאי ב„חרון אף“ דע"ז.

32) ראה יד, יח. הובא גם בפרש"י עה"פ.

און אויף דעם זאָגט ר' יוסף „גנבי“ – די משנה מיינט די רשעים וואָס זייער פאַרבונד־קייט מיט ע"ז איז דורך גניבה (פון שלל של עיר הנדחת); און וויבאַלד ס'איז אינעם אופן פון גניבה, דערפאַר איז „כל זמן שהרשעים בעולם – חרון אף בעולם“, ווערט נמשך דער „חרון אף“ אפילו ווען דער חרם איז שוין פאַר־ברענט געוואָרן און עבר מן העולם³⁴.

ו. די הסברה אין דעם: דער איסור גניבה (אָדער גזילה) האָט אין זיך אַ חומר מיוחד דערמיט וואָס עס איז אַ פעולה נמשכת, יעדער רגע וואָס מ'קערט ניט אום די גניבה (וגזילה) איז מען עובר אויף „לא תגנובו“ (און „לא תגזול“).

דערמיט איז דער ראָגאַטשאָווער³⁵ מבאר, דאָס וואָס דער רמב"ם³⁶ רעכנט די לאווין פון „לא תגזול“ און „לא תגנובו“ אין דעם כלל פון „לאו שניתן לתשלומין“ און ניט אין דעם כלל פון „לאו שניתן לעשה“: באַ אַ לאו הניתק לעשה איז מען עובר אויפן לאו נאָר בשעת מעשה העבירה, ובמילא אַז די תורה האָט געגעבן אַן עשה צו מנתק זיין און מתקן זיין דעם לאו, מוז מען

בעולם“; אָבער פאַרוואָס זאָל ביי אַנדער־רע חטאים פון „רשע (סתם) בא לעולם“ פאַרבלייבן (און נמשך ווערן) דער „חרון“ אויך נאָך דער מעשה העבירה, ווען פעולת החטא איז שוין מער ניטאָ במציאות³³?

ה. איז דער ביאור אין דעם: פון דעם וואָס די משנה איז מדייק און זאָגט „כל זמן שהרשעים בעולם וכו'“ – און ניט ווי עס שטייט אין ספרי: „כל זמן שע"ז בעולם וכו'“ – איז מוכת, אַז לויט די משנה איז דער „חרון אף“ ניט (נאָר) צוליב דעם וואָס ס'איז נאָך פאַראַן (אַ מציאות פון) ע"ז „חרם“ בעולם, נאָר צוליב די רשעים וואָס האָבן עובר געווען אויף דעם חטא השייך לע"ז, וואָס האָבן עובר געווען אויף „ולא ידבק בידך מאומה מן החרם“³⁴ – אפילו ווען די חפצא פון חרם איז שוין ניטאָ במציאות.

אויף דעם פרעגט די גמרא: „מאן רשעים“, וואָס פאַר אַ סוג רשעים מיינט מען דאָ, וועלכע רשעות איז עס, וואָס איז ממש'ך דאָ דעם „חרון אף“ פון ע"ז אויך נאָכדעם ווי די ע"ז איז שוין ניטאָ?

33 לכאורה ה' אפ"ל שגם בזה חילוק בין המשנה להביריתא: במשנה „כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו רשעים כו'“, והיינו שישנו כל זמן זה בעולם, ובביריתא איתא (לא „כל זמן“, כ"א: הרגע אשר) „רשע בא לעולם“, ולא נמשך החרון לאחר הזמן שבא – אבל פשוט שאינו. וטעם שינוי הלשון – בהמשנה שמדובר בחרון אף של עיר הנדחת שהי' לפני' אומר „כל זמן כו' חרון אף בעולם“, והיינו שהחרון אף שהי' מקודם נשאר, ובביריתא מדובר ב„חרון“ שבא בבוא הרשע. אבל פשוט שגם בביריתא הכוונה שהחרון ישנו כ"ז שהרשע בעולם.

34 ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ד ה"ז. סהמ"צ מל"ת כד. חינוך מצוה תסו.

34* בבאר שבע כ' שהוקשה לר' יוסף לשון המשנה „כל זמן שהרשעים בעולם“ ולא ככספרי „כל זמן שע"ז כו'“. וע"ז מתוך ר' יוסף „גנבי“ – החומדים ליקח מן שלל העיר וגורמין שישאר בעולם שלל העיר עובד ע"א כו' עיי"ש. אבל א) קשה (כנ"ל בפנים ס"ב) שלא הול"ל „גנבי“, דמאי נפק"מ באיזה אופן לקחוו. ב) לפ"ז גם במשנה הטעם להחרון אף הוא מצד ע"ז בעולם אלא שהרשעים גורמין שישאר, וא"כ העיקר חסר בלשון המשנה.

35 צפע"ג הל' תרומות (בהשמטות) נב, ג. השלמה ע' 63. הובא במפענ"צ פ"ה סל"ד. פ"ג ס"ד. וש"נ.

36 הל' סנה' פ"ח ה"ב.

מ'געפינט דאָך נישט אַז דאָס איז נאָר בייז
מ'פאַרברענט דעם חרם.

און וויבאַלד די רשעות איז אַ פעולה
נמשכת פון גניבת החרם פון עיר הנדחת
— ע"ז — איז, „כל זמן שהרשעים בעולם“,
זיי האָבן נאָך נישט תשובה געטאָן אויף
דער גניבת ע"ז, איז אויך דער „חרון אף“
פון ע"ז נמשך בעולם.

ח. און דאָס גיט אויך אַ הסברה אין
דברי הברייתא, „רשע בא לעולם חרון
בא לעולם“, אויך נאָך דעם עובר זיין
די עבירה:

וויבאַלד די משנה רעדט דאָ נישט וועגן
אַן אופן ווען די מצוות פון ע"ז איז
פאַראַן בעולם, נאָר וועגן המשך פון דער
עבירה מצד דעם גברא וואָס האָט עובר
געווען אויפן חטא פון גניבה;

ובמילא קען מען אָט די נקודה געפֿי-
נען אויך ביי אַנדערע עבירות, אויך אפֿי-
לו ביי די וואָס די מעשה העבירה איז
נישט קיין פעולה נמשכת: בשעת אַ איד
טוט אַן עבירה לייגט זיך גלייך אויף
אים³⁹ די מצוה וחיוב צו טאָן תשובה
אויף דער עבירה⁴⁰ — און כל זמן ער

נמשכת הוא בנדון שהגזילה והגניבה הוי בעין.
אבל י"ל שזה רק לגבי החפצא הנגזל כו' דגזולו
בכל שעה, אבל לגבי הגברא שעובר על איסור
גזילה והגניבה הוא דבר הנמשך גם אם לא הוי
בעין, כ"ז שלא שילם.

(39) ראה יומא (פו, א) עבר על מ"ע ושב
כו' מוחלין לו כו' הרי מפורש דכל זמן שאינו
שב לא נמחל לו וחטר כפרה וכו'. ובפרט ע"פ
הב"י באגה"ט דהאור נעדד וכו'. ועד"ו במל"ת
וכו' עיי"ש.

(40) וכמשנת' (לקו"ש חל"ח ע' 18 ואילך.
חידושים וביאורים בש"ס סי"ח. נדפס גם בלקו"ב
לתניא ח"ב ע' מ' ואילך). שדעת הרמב"ם ואדה"ז
היא שהתשובה היא מצוה חיובית, ולא כמש"כ
במנ"ח (מצוה חסד) בדעת הרמב"ם.

ולפענ"ד (מהכרח ש"ס דיומא הנ"ל, מפשט כמה
פסוקים, מסברא) דגם החולקין ע"ז — הוא רק בזה

זאָגן אַז דער תיקון איז חל למפרע אויף
דער מעשה העבירה; אָבער ביי גניבה
וגזילה איז מען עובר אויפן לאו כל זמן
ער האָט נישט באַצאָלט, יעדער רגע פון
זמן הפעולה אָן, און נאָכדעם — ס'איז
אַ „פעולה נמשכת“, ובמילא בשעת ער
קערט אום (די גניבה וגזילה) איז דאָס
נאָר אַ „לאו שניתן לתשלומין“ — בהוה,
ער זאָל מכאן ולהבא נישט עובר זיין
(ס'ווערט נפסק די פעולה נמשכת), דאָס
איז אָבער נישט מתקן דעם לאו בעבר³⁷.

ז. עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק דער חידוש
בנדו"ד: וויבאַלד אַז גניבה איז אַ פעולה
נמשכת, ער איז יעדער רגע עובר אויף
„לא תגנבו“ כל זמן ס'ניט געווען די
„תשלומין“, קומט דאָך אויס, אַז אויך
ווען דער חרם פון עיה"נ איז שוין נישט
— איז נאָך אַלץ נמשך ביי די „גנבי“
די רשעות פון פעולת הגניבה³⁸, וואָרום

(37) וצע"ק איך מתאים ביאורו עם מ"ש
הרמב"ם ריש הל' גולה ואבידה*: „אין לוקין על
לאו זה (דגזילה) שהרי הכתוב נתקן לעשה ..
זו מ"ע ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה שה"ה
חייב לשלם דמי' וכל לאו שניתן לתשלומין אין
לוקין עליו“, (וכ"ה בסהמ"צ מל"ת רמח"ם). וראה
שקו"ט באחרונים בדעת הרמב"ם באנציקלופדיה
תלמודית ערך גזל. ושי"ן ואכ"מ.

(38) בצפ"נ שם משמע (ובפרט מ"ש במהד"ת
עד, ד הובא במפענ"צ פ"ה סל"ג) דזה דהוי פעולה

* חה שבהל' סנהדרין לא חילק הרמב"ם בלאו
דלא תגזול אם הוי בעין או לא — י"ל שסמך על
מיש תגזול גולה ואבידה שלפנ"ד (ראה יד מלאכי
כללי הרמב"ם אות ו). והה שגם בפיה"מ מכות פ"ג
מ"א כ' בחלק השני „לאו שניתן לתשלומין אין
לוקין עליו .. לא תגנוב .. ולא תגזול“ ולא חילק
בזה אם הוי בעין כו', הרי מסיים שם „שמי שעבר
על לאו זה הוא חייב בתשלומי מומן“.

** בסהמ"צ שלפנינו: ואפילו בטל את העשה
אין לוקה לפי שהוא לא ניתן לעשה לתשלומין,
אבל בתניי הערבין הוא: „לא שניתן לתשלומין“ —
ראה ספהמ"צ הוצאת העליר וקאפאח.

חטא פון ע"ז מער ווי אַנדערע עבירות: כשם ווי מען געפינט ביי ע"ז, אַז אפילו נאָך די מעשה החטא, איז עס נאָך אַלץ גורם „חרון אף בעולם“, ובלשון הספרי „כל זמן שע"ז בעולם חרון אף בעולם“, ד. ה. אַז כל זמן ס'איז דאָ די מציאות פון ע"ז בעולם, ווערט כסדר נמשך חרון אף בעולם, אַזוי אויך ביים חטא פון גניבה, וויבאַלד ס'איז אַ פעולה נמשכת איז כל זמן דער גנב טוט ניט תשובה אויף דעם, איז ער כסדר ממשיך חרונו של הקב"ה בעולם.

משא"כ ביי אַנדערע עבירות, כאָטש אויך דורך זיי איז דאָ חרון בעולם (און אויך זיי האָבן אַ שייכות און ענליכקייט צו דעם חטא ע"ז), איז אָבער דער המשך החרון ניט מצד דער עבירה גופא, נאָר דערפאַר וואָס ער האַלט זיך אָפּ פון מקיים זיין מצות התשובה, און ניט ווי ביי גניבה, וואָס די עבירה פון גניבה גופא איז אַ פעולה נמשכת כנ"ל.⁴⁴

י"ד. עס בלייבט נאָך אָבער ניט פאַר-שטאַנדיק: (א) פאַרוואָס זאָגט רב יוסף „גנבני" נישט „גזלני", אָדער „גנבי וגזל-ני" – דער גזר פון פעולה נמשכת איז דאָך דאָ סיי באַ גניבה און סיי ביי גזילה? (ב) וואָס די ברייתא זאָגט „חרון באַ לעולם" און ניט „רעה באה לעולם", וואָס איז דער היפך פון „טובה באה לעולם" וואָס ער זאָגט ביי „צדיק באַ לעולם" (ג) „חרון" איז דאָך האַרבער פון סתם „רעה" – פאַרוואָס זאָלן די עבירות גורם זיין ניט נאָר „רעה", נאָר נאָכמער – „חרון"?

44 עפ"ז יש להוסיף ביאור במ"ש במס' שמחות שם „שופך דמים" (ראה לעיל הערה 11), כי גם שפיכת דמים הוא דבר נמשך, דהחטא נמשך לעולם (צפע"ג מכות ה. ב. ועוד). ובנדו"ד זה שנוטל חיי נפשו הוא נמשך תמיד עד שמשלם לו.

האָט ניט תשובה געטאָן איז ער יעדער רגע עובר אויף דער מצות התשובה.⁴¹

און דעריבער זאָגט די ברייתא „רשע באַ לעולם חרון באַ לעולם" אַז כל זמן ער הייסט נאָך „רשע" (באַ לעולם) – ביז ער טוט תשובה – איז אַלעמאַל „חרון (באַ לעולם)"; און די ברייתא איז ניט מפרט אַן עבירה פרטית, מיינט עס די רשעות פון יעדער עבירה – אַז כל זמן עס ציט זיך דער העדר הקיום פון מצות התשובה ציט זיך אויך דער „חרון", אין אַן אופן תמיד.⁴³

ט. לויטן הסבר הנ"ל איז אויך מובן וואָס דער חטא פון גניבה איז בדומה צום

שאין נמנית במנין המצות (כ"א הוידיי שלה, ועד"ז בת"ת ותפלה – הדיבור) – כמשנ"ת בארוכה שם – אבל מחויב בתשובה לכ"ע – כפשט הלשון בקראי תורה דנביאים ודכתובים, אלא שבכמה מהאחרונים לא פירשו כן. ואכ"מ. (41) ראה מנ"ח שם דאם תאמר דתשובה היא מצוה חיובית נמצא דכ"ז שלא עשה תשובה עובר בכל רגע ורגע על מ"ע של תשובה.

(42) ראה שבועות (יב, ב). זבחים (ז, ב) „האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה". וראה תניא פ"א. ט"א לר"ה כט, א. וראה ליקוט פירושים לתניא פ"א ע' לב. (43) עפ"ז יובן מה שפרש"י בסיום המס', צדיק באַ לעולם – פסקה הרעה שנאמר זה ינחמנו". דלכאורה: (א) בגמרא איתא יתירה מזה – „טובה באה לעולם". (ב) למה מעתיק גם הכתוב „זה ינחמנו" המובא בגמ' ג) משמיט סיום הכתוב המובא בגמרא.

והביאור: מכיוון שכונת הברייתא „רשע באַ לעולם חרון באַ לעולם" שהיא פעולה נמשכת, ולאח"ז ממשך „צדיק באַ לעולם", הרי אינו מספיק „טובה באה לעולם", דהרי ישנה הרעה שנמשכת מצד פעולת הרשע. ולכן מפרש רש"י שפסקה הרעה, היינו שלא רק טובה באה לעולם אלא שגם „פסקה הרעה". והכרחו הוא ממ"ש „זה ינחמנו", שפי'

(44) ראה ע"ד הפשט – פשוטו של מקרא (פרש"י ינחמנו יפסיק).

צוליב דער עבירה פון „רשע בא“ קומט דער עונש פון „חרון“, ווייל דאָס איז מדה כנגד מדה – און ווי דער געבראַכטער פּסוק איז עס מדגיש: „בבוא רשע בא גם בו ועם קלון חרפה“ – וויבאַלד אַז דורכן חטא איז ער מבזה „עין שלמטה“, קומט דערפאַר דער חרון בעולם – אַ תוצאה פון בוז וכו' 49.

און אויך נאָך דעם ווי די עבירה איז שוין אָפּגעטאָן געוואָרן, איז נאָך אַלץ פאַראַן דער חרון, כל זמן ס'איז דאָ „רשע“ – ווייל כל זמן ער האָט ניט תשובה געטאָן בלייבט נאָך אַלץ די סיבה פון „חרון“: ער איז נאָך אַלץ אין דעם זעלבן מצב פון „עשה עין של מטה כאילו אינה רואה“.

יא. ס'איז ידוע 50 אַז דער סיום פון יעדער מסכתא האָט אַ קשר ושייכות צו התחלת המס' (און אויך מיט דעם נאָמען פון כללות המס'), וואָס דערפאַר פאַרבינדט מען – אין אַ הדרן – דעם סיום המס' מיט איר התחלה.

אַזוי איז אויך בענינינו 51: אין דער ערשטער משנה (ווי דאָס איז אויסגעשטעלט אין די משניות שבגמרא 52) ווערן מבואר די פרטי דינים פון ב"ד און סנהדרין, אָנהויבענדיק פון „דיני

(49) ראה רש"ש כאן.

(50) ראה לעיל ע' 135 שוה"ג להערה 31. לקו"ש חט"ז ע' 311-2. וש"נ.

(51) נוסף על הפשוט, שבמשנה מתחיל „דיני ממונות בשלשה כו' .. תשלומי כפל כו' ו, אין עושיין עיר הנדחת אלא ע"פ ב"ד של שבעים ואחד“.

(52) משא"כ במשניות שנחלק לשש משניות, ונוגע לדינא לענין המקדש את האשה ע"מ שאני יודע לשנות – ראה שו"ע אה"ע ס' לח חלקת מחוקק סק"מ וראה לקו"ש ח"ד ע' 1175 הערה 1. ויעד.

ווייל שזו שנקבע בגמרא כל דיני סנהדרין מב"ד של שלשה עד ב"ד של ע"א במשנה אחת,

וועט דאָס זיין מובן ע"פ דברי הגמ' רא"ע 45: „שאלו תלמידיו את ר"י בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת שנאמר .. עזב ה' את הארץ“ 46.

די הסברה איז מוסיף טעם אין דעם וואָס רב יוסף ענטפערט, אַז מיט „רשעים“ וואָס בריינגען „חרון אף“ מיינט די משנה „גנבי“ (סתם, ניט דער-מאָנענדיק אַז ס'רעדט זיך וועגן „חרם“), וואָרום דער עצם החטא פון גניבה איז כעין ע"ז: אויך דער גנב האַלט כאילו „עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה“ – און דעריבער קומט אויך דורך „גנבי“ (א מעין פון) „חרון אף“ וואָס דורך ע"ז.

און דערמיט איז אויך מבואר די בריי-תא וואָס זאָגט, אַז יעדער עבירה איז גורם „חרון בא לעולם“ (ניט נאָר „רעה“), וואָרום ביי יעדער עבירה איז דאָ, אַז ענליכער יחס צו „כבוד קונו“ ווי ביי גניבה: דאָס גופא וואָס אַ מענטש דער-וואָגט זיך צו טאָן אָן עבירה איז אַ באַווייז אַז ס'דוכט זיך אים כאילו „עין של מטה אינה רואה“, און ע"ד ווי ס'שטייט אין פּסוק 47, „אם יסתר איש במ"סתריו ואני לא אראנו“, און ווי ר"י בן זכאי האָט געזאָגט צו זיינע תלמידים 48, „יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם“.

איז במילא מובן וואָס די ברייתא זאָגט

(45) ב"ק עט, ב. וראה חדא"ג מהר"ל כאן.

(46) ראה לקו"ש חט"ז ע' 265 ואל"ך. וש"נ.

(47) ירמ"י כג, כד.

(48) ברכות כח, ב.

נען זיך ניט דאָרטן האָבן זיי ניט דעם דין פון סנהדרין גדולה⁵⁶ – איז ווי מאָנט מען אַז זיי זאָלן קושר זיין „חבלים של ברזל במתניהם .. ולהגבי” בגדיהם למעלה מארכבותיהם? ווי פּאַסט אַזאַ הנהגה⁵⁷ פאַר אַזעלכע מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה; ובפרט נאָך אַוועקגיין פון לשכת הגזית – און דאָס אַלץ צו פאַרהיטן און לערנען מיט אַ אידן וואָס געפינט זיך ערגעץ וואו אין די „עיירות ישראל”?

איז דער ביאור אויף דעם אין סיום המס': בשעת אַז ס'איז דאָ אַ „רשע בעולם” פועל'ט דאָס „חרון” פון אוי-בערשטן בעולם, און ניט נאָר בעת מעשה החטא, נאָר ס'איז אַ „פעולה נמשכת”,

ניט נאָר די תמידיות'דיקע התפשטות אין זמן, נאָר אויך אין אַן אופן פון התפשטות אין מקום! דער „חרון (איז) בא לעולם” – דאָס רירט אַן ניט נאָר דעם עובר עבירה, נאָר דעם גאַנצן עולם כו-לו⁵⁸, און עס רירט אַן אַלע אידן, אויך זיי, די סנהדרין גדולה של ע"א.

ובמילא איז פאַרשטאַנדיק, אַז אויף זיי ליגט דער חוב ואחריות צו באַוואַרענען מ'זאָל מלכתחלה⁵⁹ ניט צוקומען צו אַ מצב וואָס זאָל גורם זיין אַז „חרון בא לעולם”.

56 שאין יכולין לדון דיני נפשות (ע"ז ה, ב). ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לטהמ"צ מע' קנג) „בטלו כל הדינין (לא רק דיני נפשות) התלוין בכ"ד הגדול”.

57 להעיר ממרו"ל חלוק כו' טלית של ת"ח כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח (ב"ב נו, ב). – ועייג'כ תענית כג, רע"ב. מג"א אר"ח רס"ב.

58 להעיר מרמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד: „צריך כל אדם שיראה עצמו .. וכן כל העולם .. הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו כו”.

59 ראה פרש"י דברים א, יג (מספרי שם).

ממונות בשלשה” ביז צו „סנהדרין גדולה של שבעים ואחד”. און הגם אַז יעדער ב"ד (שלש כו' כג, עא) האָט זיך זיין באַשטימטן סוג דינים וואָס ער איז דן, פונדעסטוועגן גלייכן זיי זיך אַלע אין דעם, וואָס דער כללות'דיקער תוכן און תכלית פון אַלע בתי'דין איז ניט נאָר צו דן זיין דעם חוטא און אים מעניש זיין בכדי ובערת הרע מקרבך (צו אויסראַמען, די מציאות פון רע וחטא) און „למען ישמעו ויראו וגו'” – נאָר צו באַוואַרענען אַז ס'זאָל מלכתחלה ניט זיין קיין אַרט פאַר רע וחטא.

ווי עס שטייט אין תנא דבי אליהו רבא⁵³, אַז די סנהדרין של שבעים ואחד האָבן אויף זיך געהאַט דעם תפקיד „לק-שור חבלים של ברזל במתניהם ולהגבי” בגדיהם למעלה מארכבותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל .. בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל כו”.

וואָס לכאורה איז דאָס תמוה:

די אנשי סנהדרין זיינען דאָך געווען „מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה וכו”⁵⁴, און זייער אַרט איז געווען בלשכת הגזית⁵⁵ – וואָס אויב זיי געפי-

לרמז תוכנם של סנה, שענינם שיהיו סמוכין* איש מפי איש עד משה רבינו (רמב"ם רפ"ד מהל' סנהדרין), היינו שהם המשך וענין אחד**, וזה מרומז בזה שכל סוגי סנהדרין (מג' עד עא) הוא במשנה אחת.

53 פ"א.

54 ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב.

55 מדות פ"ה מ"ד. סנהדרין פו, ב (במשנה).

רמב"ם שם פ"ד הי"ב.

* דעת רבא שגם הלוואות והודאות צריך סמוכין אלא כדי שלא תנועל דלת בפני לוין תקנו שסגי בג' הדיוטות (סנהדרין ג, א). וראה שוה"ג הבאה.

** וגם על ב"ד בחו"ל ובה"ז אמרין: שלחותיהו קא עבדינן (ב"ק פד, ב). גיטין פח, ב. רמב"ם שם פ"ה ה"ח. טור ח"ו"מ ס"א).

מצוה, ער איילט זיך אָבער ניט צו טאָן דאָס און איז דערוויילע באַשעפטיקט אין עניני הרשות כו' –

און דאָס באַוואָרנט די גמרא און לערנט אַ אידן, אַז עס טאָר ניט זיין אַזאַ הנהגה, ווייל כל זמן ער האָט ניט תשובה געטאָן איז שטענדיק דאָ „חרון“ בעולם, ניט נאָר בשעת מעשה העבירה; נאָכמער: דאָס איז ניט נאָר נוגע אים אַליין, נאָר צו דער גאַנצער וועלט: כל זמן ער האָט ניט תשובה געטאָן איז דער חרון שולט אויף דער גאַנצער וועלט.

ועדזײַ דורך עשיית הטוב [וואָס „צדיק“ דאָ מיינט דאָך ניט דוקא דער אמיתית שם התואר פון „צדיק“, נאָר אויך צדיק בשם המושאל⁶¹], בריינגט ער ניט נאָר טובה פאַר זיך, נאָר פאַר דער גאַנצער וועלט, און אין אַ אופן פון פעולה נמשכת.

און בשעת אַ איד וועט זיך אין דעם אַריינטראַכטן אַז אין אים איז תלוי אַזאַ גוואַלדיקער אויפטו: עס זאָל מיט אַ רגע פריער אַוועקגיין דער „חרון“ פון דער וועלט, און אַז עס זאָל מיט אַ רגע פריער קומען די טובה פון הקב"ה אין עולם, וועט דאָס אים מוזן אַ טרייסל טאָן און אים העלפן אַראָפבריינגען וואָס שנעלער די החלטה טובה אין פועל ממש און דורך דעם תיכף ומיד בריינגען טובה לעולם.

(משיחות י"ד שבט ו'ש"פ בשלח תשל"ה)

יב. עפ"י הנ"ל קען מען מבאר זיין נאָך אַן ענין: אַלע עניני התורה זיינען דאָך הוראות צו יעדן אידן⁶² – ובמילא שטעלט זיך די שאלה בנדו"ד: וואָס פאַר אַ הוראה לערנט אַ איד אַרויס פון דעם ענין אַז „רשע בא לעולם חרון בא לעולם .. צדיק בא לעולם טובה באה לעולם“?

ס'איז שווער צו זאָגן, אַז ס'איז נאָר בכדי אַרויסצולערנען דערפון דעם חומר פון אַ חטא, אַז אַן עבירה איז גורם חרונו של מקום; ולאידך, אַז דורך מעשים טובים איז דאָ טובה ושכר – וואָרום שוין אין תושב"כ, אין די ציונים ומצות התורה, איז דאָך אַזוי פיל מבואר ומודגש דעם שכר פאַר מצות און דער עונש פאַר אַן עבירה וכו', ביז צום כללות'דיקן אָנזאָג: „אם בחקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם גו' שלום בארץ גו'“.

אָבער לויטן אויבנגערעטן הסבר קומט צו פון דעם ענין אַ הוראה נפלאה: בשעת אַ איד פאַלט דורך אין אַן עבירה ר"ל, קען ער זיך טראַכטן: אַוודאי דאַרף איך תשובה טאָן און איך וועל טאַקע תשובה טאָן – אָבער וואָס איז דאָ די איילעניש! לייגט ער אָפּ די תשובה אויף אַ ווייטער רדיקן זמן און איז דערוויילע פאַרנומען מיט אַנדערע ענינים (ובפרט אויב דאָס זיינען ענינים טובים);

און אַזוי אויך אין צד הטוב: בשעת איינער איז מחליט צו טאָן אַ דבר טוב, אַ

(61) ראה תניא פ"א.

(62) ראה זח"ג נג, ב.

